

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predaj (Casella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Leto XI. — Štev. 15 (202)

UDINE, 16. - 30. SEPTEMBRA 1959

Izhaja vsakih 15 dni

Pojdimo na jugoslovanske velesejme in gospodarske razstave!

Skoraj ni jugoslovanskega velesejma (fiera), na katerem ne bi bile udeležene številne italijanske trgovske in industrijske firme in imprese. Na tehničnem velesejmu, ki je bil konec avgusta v Beogradu od 23. avgusta do 2. septembra je bilo zastopanih več velikih italijanskih podjetij tako na pr. Fiat, Weller, Olivetti, Ignis, Giustina, Mingatti, Marioni, Rambaudi, officine meccaniche iz Turina, SICMAT za hidraulične prese tudi iz Turina, SIMA - industrie macchine accessori iz Milana, REMA officine costruzioni meccaniche iz Trsta, Rosacometta, stroji za izdelovanje betonskih cevi in toliko drugih industrijskih imprez iz Gornje Italije, največ iz Turina in Milana. Sedaj je na vrsti tradicionalni velesejem v Zagrebu. Na tem je bilo vsako leto veliko število industrijskih podjetij iz severne Italije in tudi letos bo italijanska industrija častno zastopana na zagrebškem velesejmu.

Konstatirali smo, da se velikih jugoslovanskih velesejmov udeležuje italijanska industrija ne samo iz velikih industrijskih mest kot sta Turin in Milan, ampak tudi iz manjših italijanskih mest kot na pr. iz Brescie, Vicenze, Vercelli in drugih mest, ki niso večja od Vidme. Manjša mesta razstavljajo na jugoslovanskih velesejmih najrazličnejše arte lažke industrije.

Cudi nas, da se industrija videmske province skoraj ne pojavlja na jugoslovanskih velesejmih. In vendar ima furlanska industrija vse polno artiklov, ki

Želimo skupne italijansko-slovenske kulturne manifestacije pri nas

Mesto Koper poznamo v videmski provinci predvsem po njegovi radijski postaji. Že vsa zadnja leta je le redka familijska priča, ki ne bi poslušala italijanskih pesmi koprskega radia.

Pred leti so se posebno italijanski nacionalistični listi v Vidmu in v drugih centri Venetu jezili, ker so vsa Furlanija in tudi druge province poslušale radio Koper zaradi njegovih emisij italijanskih kanconet. To so bili še časi, ko je bilo ozračje zatruljeno z nacionalističnim sovraštrom. Sedaj smo pa na poti prijateljstva med narodi prišli tako daleč, da je italijanska televizija iz Milana skupaj z jugoslovanskim organizirala na glavnem trgu v Kopru prireditve italijanske lahe glasbe, na kateri so nastopali znani italijanski pevci Arturo Testa, Maria Paris, Ana D'Amico, Fausto Cigliano in drugi. Orkester 32 muzikantov iz Trsta je vodil tržaški dirigent Guido Cergoli. Posamezne točke programa sta napovedovala znana italijanska napovedovalka Emmi Danieli in slovenski pisatelj ter napovedovalec ljubljanske televizije Saša Vuga.

Publika na tej radijsko-televizijski predstavi italijanskih pesmic je bila v veliki večini slovenska, ker so prišli poslušati številni Slovenci iz Ljubljane, iz krajev bivše cone B in s Tržaškega. Poslušala je koncert skoro polnoštevno vsa italijanska narodna manjšina na Kopru, številni Italijani s Tržaškega in drugih obmejnih krajev.

Koncert dne 25. VIII. 1959 ni bil prva kulturna prireditve na Kopru, pač pa je bil prvi skupni nastop Italijanov in Slovencev, ki so vsaki s svoje strani dali tisočgosto množico Slovencev in Italijanov. Do veljave je prišlo popolnoma enakopravno prizadevanje obeh narodov. Slovenci so v obmejnem kraju na glavnem trgu poslušali z navdušenjem italijanske pesmi in Italijani so uživali v njasovni organizaciji kulturne manifestacije, za katero so se potrudili slovenski tehniki in slovenski napovedovalci.

Pa še to: Italijanska in slovenska množica z obeh strani meje je bila po-

venije. Kaj bi vse napravile izlagale in seveda prodajale industrije drugih italijanskih provinc, ako bi imele tako ugodno pozicijo ob meji kot jo ima Furlanija. Poznamo okus sosednje republike, vemo, da raznih artiklov, ki jih delamo v naši provinci, nimajo v Sloveniji, in vseeno ne znamo iti na njihove male provincialne sejme in gospodarske razstave, ne znamo prodati svojega blaga, kot ga znajo druge province. Imamo med seboj ljudi, ki znajo slovenski jezik, kar bi še bolj olajšalo ekonomskie kontakte med Furlanijo in Slovenijo.

V malem osebnem obmejnem prometu po videmskem sporazumu in v malem blagovnem prometu smo se že delno upejali na slovenski trg. V Sloveniji vedo, da se dobri v Vidmu bolj poceni blago kot pa v drugih italijanskih mestih ob meji. Ne znamo pa napraviti korake še dalje, da bi reklamirali naše blago, da bi ga razstavljali na vseh bližnjih gospodarskih razstavah Slovenije in bližnje Hrvatske. Studirati moramo njihove potrebe in začeti s produkcijo takšnih artiklov, ki bi gotovo šli v prodajo v obeh sosednjih jugoslovanskih republikah.

Posnemajmo druge v splošnem protestu

Mi v Furlaniji vidimo le svoje težave, ki so velike, svojo mizerijo ki je ne moremo več skrivati, svojo ekonomsko krizo, ki nam dela sive lase in zato v svojih skrbih ne vidimo, da tudi pri naših sosedih na Tržaškem in Goriškem ne cetevejo samo rožice, ampak tudi pečenice in osat.

Na Goriškem so se začeli tresti stebri glavne industrije. Posebno težave so z industrijo IRI, ki je podpirana in finan-

cirana od države, od govrena. Najprej so se pokazale težave s tovarno SAFOG v Gorici, ki dela metalurške izdelke; razne majhne fabrike v goriški provinci so tudi odpuščale delavce. V velikih kantierih CRDA v Monfalcone so pomalem že dve leti odpuščali predvsem starejše delavce. Sedaj so pa kratkomalo inkorporirali veliko fabriko OMFA v drugo in odpustili čez 1.000 delavcev. Začeli so protestirati delavci v sindikatih in so se ustrašili po vrsti vsi politični krogi goriške province. Krščanska demokracija na Goriškem je pa sedaj takšna kot pri nas v Furlaniji. Posamezni poglavari se med seboj kregajo, partija nič ne dela in se boji celo, da bi preveč nadlegovala Rim s poročili in protesti o težkem ekonomskem stanju. Situacija je bila in je še na Goriškem tako težka, da sta se ogenj in voda združila, da so enotno nastopile vse goriške partije od skrajno čemparne do skrajno desne strani. Skupno so nastopili komunisti in missini, socialisti in liberalci, socialdemokrati in še druge stranke, le demokristjanov ni bilo zraven. Demokristijanski parlamentarci so se šele takrat zganili, ko so vse ostale partije potegnile za sabo mišljene vse javnosti na Goriškem.

Mi v Furlaniji, ki smo preveč obzirni do Rima, ki se bojimo vsakega malo bolj glasnega protesta, bi se lahko marsikaj naučili od Goričanov in od drugih italijanskih provinc. Na Goriškem se niso bali proglašiti splošen štrajk v provinci, na Goriškem se posamezne partije niso bale stopiti skupaj neglede na ideološke razlike in pustiti ob strani neaktivno demokrščansko partijo. S takšnim postopanjem političnih krogov v Furlaniji ne bomo dosti dosegli, ker po drugih provincah, ki so v manjši krizi kot mi, in seveda tudi nekaj dosežejo. Pri nas se pa naši furlanski demokrščanski parlamentarci nekaj motajo po ministerstvih in dobivajo neke obljube, ki končajo v žornalih in ne pridejo dalje.

Na Goriškem imajo rotacijski fond skupaj s Trstom z nad 46 milijardami za investicije v industriji in drugih javnih delih, imajo v Gorici svojo cono franco s kontingenti za sladkor, bencin in druge stvari. Na Goriškem nimajo nobene cone montanje z mizerno Karnijo, z mizerno dolino Fella, s se bolj mizerno Rezijo, Valle Celina s šodrom in puščavo po terski dolini in s praznimi vasm in nadiški dolinah. Pri njih se samo zapirajo fabrike, pri nas pa jih v naravnem delu province sploh ni. Prav imajo, da kričijo, da štrajkajo, da vse skupaj nastopajo. Vsaj si ne bodo mogli očitati, da niso vsega ukrenili, da niso dovolj močno klicali na pomoč. Pri nas je pa monopol demokrščanske partije postal premočan, tako da so njihove se-

Economia e pregiudizi

Da quattro numeri un settimanale tipicamente borghese, che si stampa a Milano, si interessa dei fatti di casa nostra con una «Inchiesta nel Friuli e nella Venezia Giulia». Di questo interesse noi ci sentiremmo fortemente lusingati se le puntate dell'inchiesta non rivelassero un confessato nazionalismo, una aprioristica opposizione ai principi del regionalismo, una non velata avversione a quella resistenza dalla quale sono nate le attuali costituzioni dell'Italia e della Jugoslavia.

L'autore degli articoli, oltre a deprecare il fatto che a Udine i capi delle due associazioni partigiane Osoppo e Garibaldi si stringono la mano, oltre a dispiacersi che il Consiglio Comunale abbia deciso di costruire un monumento alla resistenza, irride all'eroismo dei partigiani, definendo solo parzialmente veri i loro meriti, e si dichiara solidale con i missini.

Di fronte ad atteggiamenti del genere noi preferiamo che del Friuli, della Venezia Giulia si continui a tacere; è meglio che gli italiani della penisola continuino ad immaginare Udine in mezzo ai boschi piuttosto che vengano malamente, erroneamente informati da individui che ieri furono al servizio dei tedeschi e dei fascisti, nei vari uffici di informazioni del cosiddetto Littoriale Adriatico, di brutta memoria.

Con questi ultimi noi non vogliamo polemizzare; ad essi noi non abbiamo nulla da dire. Vogliamo invece parlare con gli uomini di buona volontà, che abitano dentro e fuori della nostra regione. Mentre individui di ben chiara fisionomia politica tendono turbare i rapporti esistenti tra Italia ed Jugoslavia, noi ci preoccupiamo di mostrare come tra i due paesi ci sia in atto uno sforzo di avvicinamento, ci sia un tentativo quanto mai lodevole di dimenticare il passato per risolvere il problema di intese, utili ad ambedue le parti, sul terreno economico, le correnti vive dell'opinione pubblica sono ormai penetrate dall'idea che il buon vicinato, l'accordo, la comprensione reciproca tra due paesi confinanti sono utili a tutti.

A tutto ciò pensavamo in questi giorni visitando la fiera di Zagabria e constatando come il padiglione italiano fosse il più grande di tutti gli altri. E il nostro pensiero era confortato dalle informazioni dei notevolissimi progressi realizzati in questi ultimi tempi, dagli scambi commerciali tra Italia ed Jugoslavia.

Nel luglio scorso infatti è stato firmato un nuovo accordo economico tra i due paesi confinanti: l'Italia, entro il 1961, fornirà alla Jugoslavia attrezzature industriali per l'ammontare di cinquanta milioni di dollari. Il pagamento rateale, favorevole alla nascente industria jugoslava, non è sfavorevole nemmeno agli italiani in quanto, già presenti sul mercato di Belgrado, di Zagabria, di Lubiana, avranno la possibilità di allontanare la concorrenza di produttori d'altri paesi.

I grossi gruppi industriali della Monte-

kreterije, njihovi poglavari, njihovi parlamentarci postali apatici in med seboj skregani.

Mi furlansi Slovenci moramo skupaj z vso gente di montagna od čemparnega do desnega brega Taljamenta, v Karniji in vserod iti s tistimi, ki protestirajo proti sedanju imobilizmu v ekonomiji, proti sedanju propagandu. Pokazati moramo, da smo se nekaj naučili od dela v emigraciji po Šviceri, Franciji, Belgiji in drugod, da se ne pustimo votiti za nos. Pokazati moramo, da še ni greh, če nismo za sedanje politične krogge v governu, ki nič ne naredijo. Delati moramo tako kot na Goriškem in v drugih provincah naše Italije, kjer vedo, da boš le s silo dobil pomoč in rešitev iz krize. Otrezimo od sebe strah, da se moramo držati za krilo demokrščanske mačhe, matrinje. Pokažimo, da smo politično odrasli, poiščimo zaveznički med stotisoč enakih revježev v furlanski montanji. Le združeni Furlani in Slovenci bomo nekaj dosegli.

NAROCNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglas po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

catini, della Fiat, della Olivetti, della Ansaldo hanno ben capito la situazione: la vicina repubblica è un utile sbocco per le iniziative economiche italiane nel campo metallurgico, chimico, tessile. E non vale dire che, così facendo, gli italiani contribuiranno a far nascere una industria jugoslava in concorrenza con la loro: le economie dei due paesi resteranno sempre, in linea di massima, complementari e, del resto, più gli jugoslavi si svilupperanno industrialmente, più avranno bisogno e capacità di comprare impianti nuovi; quanto meglio si svilupperà l'economia jugoslava, tanto più si alzerà il tenore di vita dei popoli della vicina repubblica che potranno acquistare sul mercato italiano quegli elettrodomestici che già notevole diffusione hanno nella penisola, quelle automobili, quei moto-scooter, quelle radio che le fabbriche italiane molte volte non riescono a collocare in utile vendita.

Ma a Zagabria, differentemente dall'anno scorso, inutilmente abbiamo cercato uno stand friulano, se nel padiglione italiano non mancano gli espositori triestini, quelli friulani brillano invece per la loro totale assenza. E l'assenza non è casuale: mentre i grossi gruppi finanziari della penisola pensano giustamente di fare i loro affari penetrando nei mercati di Belgrado, di Zagabria, di Lubiana, le industrie friulane non si sforzano assolutamente di trovare, al di là del confine, mercati di sbocco.

Perché? Pensiamo che la ragione di ciò debba essere ricercata sul terreno della politica.

Le autorità delle nostre provincie, i responsabili del partito di maggioranza, che tanto peso hanno sulla propaganda politica e sulla stampa, si preoccupano di alienare il pregiudizio antislavo, o per lo meno di mantenerlo vivo.

Bisogna che gli elettori friulani continuino a pensare che, al di fuori della democrazia cristiana, c'è il caos, che ogni altro metodo di governo è incapace di risolvere problemi amministrativi, politici, di elevazione delle masse; ecco perché non ci si preoccupa di favorire i rapporti tra friulani e sloveni; ecco perché, anzi, ci si preoccupa di tenere i friulani all'oscuro della costante marcia dei popoli della nuova Jugoslavia sulle strade del benessere e del progresso.

E' in vigore, per i responsabili democristiani del Friuli, la possibilità di mantenere i loro posti di direzione politica; ed a questa fine essi sono più che disposti al sacrificio di concreti, reali interessi del popolo friulano.

Ecco perché la stampa da rilievo così notevole ad ogni iniziativa di fratellanza tra gli abitanti del Friuli e della Carinzia, mentre fa ogni sforzo perché dimenticati non vadano presunti contrasti tra friulani e sloveni.

In questa nostra terra di confine, che dovrebbe servire come punto di incontro tra l'Italia e la Jugoslavia, ci si preoccupa invece di moltiplicare quelle manifestazioni patriottiche che hanno per scopo (anche se fortunatamente non ci riescono!) di fanatizzare in senso nazionalistico i buoni friulani.

La propaganda nazionalistica della stampa quotidiana, cosiddetta indipendente, ha addirittura diffuso un certo disagio in molti cittadini italiani di lingua slovena e li ha portati quasi a vergognarsi della loro parlata.

Guai, pensano i dirigenti politici udinesi, se le brave popolazioni delle valli del Natisone e del Torre si accorgono che, a poche decine di chilometri da loro, i loro fratelli di lingua conoscono un benessere che non hanno mai conosciuto e lavorano con passione e fiducia in un progresso futuro ancora più grande. Bisogna che il montanaro delle nostre valli si vergogni della sua lingua; bisogna che ignori il generoso sforzo di elevazione dei suoi fratelli di lingua; altrimenti chi potrebbe garantire agli uomini della D.C. quella maggioranza cui essi aspirano anche per domani?

PRAPOTNO

TATOVI VDRLI V KOMUN

Pretekli tjedan so dno nuoč vdrli tudi u sedež komuna. Ker niso mogli odprjeti vrat od komunskih oficihov, so poskusili srečo v maledihovem ambulatorju. Tle so odnesli vse kječe za drjet zobe in takuo napravili maledihu dr. Enrico Rinaldiju precej škode. Sada karabineri iščejo te nezažljene goste.

CEDAD

NESREČA NE POČIVA

Petletni Ivan Kluk iz Kosce pri Sv. Lenartu se je v hiši igral s flobertom in ta je ustrjelj. Kroglita mu je ranila oko in zato so ga muorali pejati v špitau.

Rino Medves iz Štupce je med igranjem padu in se pretoku čelo nad očem. Ozdrav bo v 15. dneh.

Devetletni Pavel Gošnjak iz Matajura je padu in dobil pretres možganu. Ozdrav bo v treh tedenih, če ne nastopi komplikacija.

Feliks Medves iz Špetra si je pri prometni nesreči prebil zgornjo ustnicu in močno udaru v čelo. Ozdrav bo v 15. dneh.

Jožef Terliker iz Sv. Lenarta je padu iz kainjona, kar je naklju opeko. Udaru se je v hrbot in zato so ga muorali preca pejati v špitau.

Zlo hudo se je ponesrečila tud 11 letna Anita Miceli iz Rezije. Deklica se je igrala na debelom tubu od električne centrale in padla kajnih pet metrov globoko v vodo. Par padcu je Aniti počila lobanja in zato je njen stanje zlo resno.

Usjem ponesrečencem želimo, da bi preca ozdravili.

SOVODNJE**Naj se izboljšajo prometne zveze**

No, vendar bojo ljetos končal z asfaltiranjem ceste, ki iz Tarpeča peje v Sovodnje, kjer je sedež komuna. Provincialna administracija je že dala denar, ki kor za tisto delo an tud pjesak je že parpravjen. Sada čakamo, de bo impreza, ki je preuzeila delo, parpejala še makin in bitum. Takuo bo v kratkem skozi vso dolino do Sovodenj vodila dobra cesta in nam ne bo korlo več pozirat oblake prahu, ki so se do sada dvigali za vsakim automobilem.

Treba pa bi bluò v našem komunu nardit še dosti dosti del in zato bi radi opuomnil komunske in provincialne oblasti, de se skrbi premozo za vasi, ki leže v brezug. Po eni strani asfaltirajo cesto, za ceste pa, ki iz Sovodenj vodi v Matajur, Lozac, Trčmun, Mašera in Čeplatišče, niti niti lopate pjeska, da bi jih posuli. Daž, ki v naših krajih pogostoma pada, je razril ceste takuo močnuò, da so podobne prešušenim hodournikom. Se prav posebno je razrita cesta, ki peje v Matajur in tuò je prava škoda, zaki semle zlo radi zahajajo u poljetnih in jesenskih mjesecih turisti, ker iz te vasi je krasen razgled po vsej vprašjanju.

Zdi se pa, da nekatjerim, ki sede na komunu, ni ušeč, de se naši ljudje preveč bratijo s sosedji. Pa bojo tud ti muorli odnehat, zaki drugo ljetje bojo nove komunske votacjoni in ljudje bojo znali zbrat tajne može, ki bojo deljali za nimir bujše parjetelske rapporte z našimi sosedji. Časi so se spremenili in zato u našem komunu ne sme bit več prastora za ljudi, ki skušajo kaliti mjereno vzdusje v naših krajih. A. Cencic

SV. LENART SLOVENOV**SMRTI IN POREKE**

Umrla sta Alojz Hvalica - Zukerju iz Sv. Lenarta v starosti 78 let in Anton Zamini iz Škrutovega, star 62 let.

Poročila se je naša vaščanka Franka Drola z oficirjem Piero Benati in učiteljico Rukin Pia iz Hrastovja z Jožefom Pavletičem iz Kozice.

(Gino Pascoli)

Gli interventi statali in favore dei territori montani

d) opere di difesa delle acque, di provvista e utilizzazione agricola di esse, le cabine di trasformazione e le linee fisse o mobili di distribuzione dell'energia elettrica per usi agricoli dell'interno comprensorio o di una parte notevole di esso;

e) le opere stradali, edilizie e di altra natura se siano di interesse comune del comprensorio o di una parte notevole di esso;

f) la riunione in più appennamenti, anche se appartenenti a proprietari diversi, in convenienti unità fondiarie (commassazione);

g) le opere intese al miglioramento di pascoli montani;

h) le teleferiche, compresi i fili a sbalzo;

i) le opere di ricerca e di utilizzazione delle acque a scopo irriguo e potabile, quando siano di interesse comune al comprensorio o ad una parte notevole di esso.

Nel comprensorio di bonifica montana sono opere di competenza statale, ma eseguibili con il contributo massimo del 50%, la:

a) costruzione di cabine di trasformazione e di linee di distribuzione di energia elettrica per usi artigianali;

b) costruzione di linee e di impianti telefonici ad uso dei centri rurali.

Nel «comprensorio di bonifica montana» sono di competenza privata, ma assumono carattere di obbligatorietà quelle opere non eseguibili in un dato fondo se non subordinatamente ad altre da eseguirsi nei fondi finiti, possono essere dichiarate «di interesse comune».

Quando il proprietario non adempie agli obblighi della trasformazione, e ne

faccia richiesta il «consorzio di bonifica montana», si può (v. art. 24) dar luogo alla espropriazione totale o parziale del fondo.

Le opere pubbliche o private da eseguirsi nei territori montani, in quanto necessarie ai fini della legge (v. art. 21) sono dichiarate di pubblica utilità ed urgenti ed indifferibili a tutti gli effetti di legge.

I lavori di competenza statale saranno eseguiti, di regola, col mezzo della concessione amministrativa (v. art. 25) che verrà riservata con preferenza al consorzio dei proprietari dei terreni da sistemare o al proprietario o ai proprietari, anche se riuniti in società, della maggior parte dei terreni.

Alla manutenzione delle opere (v. art. 27) provvede il Ministero dell'Agricoltura e delle Foreste se si tratti di opere di sistemazione idraulico-forestale consistenti in rimboschimenti, rinsaldamenti e opere idrauliche connesse. Alla manutenzione delle altre opere provvedono le Amministrazioni dello Stato o gli Enti che vi sono normalmente tenuti a termini delle disposizioni regolatrici delle varie categorie di opere.

I CONSORZI PER LA GESTIONE TECNICA DEI BENI SILVO-PASTORALI

Il problema delle autonomie comunali, tanto dibattuto e tanto discusso, trova nelle «condotte forestali» una prima attuazione.

Le disposizioni che regolano la costituzione di queste «condotte», non sono nuove, e la legge 25 luglio 1952 n. 991 si richiama in materia al D.L. 30 dicembre 1923 n. 3267; osserveremo però che

BRDO

Proti koncu tega meseca bodo začeli s kanalizacijo vode, ki teče skozi vas Ter. Ta kanal bodo potem pokrili in po njem bo šla cesta čez vas do cerkve. To delo bo delal delavni kantir, ki ga bo vodil »Corpo Forestale dello Stato« in bo okupan 20 delavcev za par mesecev.

Cesto, ki vodi iz Cežirjev v Njivico, bodo asfaltirali še drugo leto. Denar ki je bil že dan za nardit to delo, je bil porabljen za pomagat krajem, ki so utarpel lansko leto zavoj poplav veliko škodo.

Makine, ki so vartale v Zavruhu, so spet utihnilne. Zlomil se je svjedar in sedaj se na vso moč trudijo, da bi ga nadomestili z novim, kar pa ni tako lahko. Ljudem zaò vsak dan bolj upada upanje, da bi bil pod zemjo potrej in so se že uživali v to, da bo njihovo življenje moralo potekati še naprej v mirziji.

Povedati moramo še to, da so vse ribe v vodi Krnatihi unièene. Ko so pravljivali vrtalne makine v Zavruhu, so spustili v jamo eno tono (deset kvintal) kloridične kislinske (acido cloridrico) in ta se je porazgubila v vodo Krnatihi. Ta ka velika kvantiteta hudega strupa je seveda unièila vse ribe in bo moralo sedaj preteci več let, da se bodo spet zaredile. Upamo, da se bodo zainteresirani komuni pritožili pri E.N.I. (Ente Nazionale Idrocarbur), da jim bo ta plačal velikansko škodo. Seveda se je treba pritožiti, ker drugače bo E.N.I. molčal, ker njemu ni mar, če je bilo naše vodno bogastvo unièeno. Ljudem naj vedo, da je E.N.I. bogata državna ustanova, saj gradi cela naselja, kamor hodijo njeni uslužbeni na počitnice v poletnih mesecih. Zainteresirani komuni so Brdo, Tipana in Neme. Ti trije komuni naj torej hitro uzmajo potrebne ukrepe, da jutri ne bo prepozno.

DREKA

V LOMBAJU, TRINKIH IN OBENIJAH TELEFON

Zvjedali smo, de bojo v kratkem napeljali telefon tud v Lombaj. Trinke in Obenije. Vse stroške za tisto delo bo krila država.

REZIJA

Iz Liščec vodi pot na prelaz Krnico, ki pa je popolnoma zapuščena in človek skraj ne more hoditi po njej, kaj šete da bi vozil. Zgrajena je bila za časa prve svetovne vojne, ker je takrat služila vojnim namenom zaradi meje, ki je potekala v tisti bližini. Po končani vojni pa seveda ni služila več tem namenom in zato so jo zapustili. Če bi se ta pot, ki je danes tako zapuščena in služi le za planšarje, ki imajo na Krnici svojo živino, nekoliko razširila in popravila, bi prav lahko služila tudi prebivalcem Učje. Učja namreè nima nobene cestne zveze ki bi vodila v Rezijo, kjer imajo svoj komunski sedež. Tudi za podvig turizma bi mnogo pripomogla dobra cesta. Na Krnici so lepi pašniki in marsikat tirist bi rad odšel v ta idilični kotiček, če bi tja vodila dobra pot.

PODBONESEC**SMRTNA NESRECA PAR DJELU**

Vso okuolco je zlo pretresla novica, da se je smrtno ponesreèu 44 letni Anton Batistiè iz Kala. Mož je šu v gozd na djelo in je tam padu kajnih tri metre globoko u potok. Njek domaèin ga je ušafo, ko je ležu z obrazom v vodi. Mjedih je konstatiral, de je bil Batistiè sobit mrtev, ko je padu v potok, ker si je par padcu poškodov glavo.

Mara Samsa - umrla

Po dolgotrajni bolezni je umrla na Golniku znana tržaška borka za narodnostne pravice — Mara Samsa.

Mara Samsa se je rodila v Trstu leta 1906, končala na Tolminu učiteljice v učilnici na Primorskem. Kmalu je bila prisiljena s Primorskoga pobegniti v Jugoslavijo. Ko je Jugoslavijo okupiral okupator, se je takoj pridružila narodnoosvobodilnemu gibanju, bila je internirana v Gornjarsku, na Rabu, potem pa je ilegalno delala v Trstu vse do osvoboditve. Po vojni sreèamo Maro kot novinarke pri Primorskem dnevniku. Pozneje kot učiteljico, pisateljico in ustanoviteljico mladinske revije »Galebo«.

SV. PETER SLOVENOV**DOM ONEMOGLIH BOJO RAZSIRLI**

Nimar večja je potreba po prastorih, ki bi uzel pod strjebo stare in onemogle ljudi in zato je administracija doma sklenila, da bo dala zidat še en paviljon. Stroški za tisto delo bojo znašali tri in pol milijone lir in jih bo krila administracija doma sama. Dom onemoglih obstaja v Špetru že 30 let in so ga pred leti dobro uredìl, takuo da je sada prav moderno urejen. Tu preživljajo zadnja leta svojega življenja ne le samo domaèini, ampak tud starški in starkice iz drugih provinc.

SMRTNA NESRECA NA DJELU V MILANU

Ves naš komun je zlo pretresla novica iz Cantu pri Milanu, da se je tam smrtno ponesreèil pri delu 48 letni Mario Noacco iz Tiapane. Mario je bio zidar an kar je pociral zid neke hiše ga je zasulo skupno z drugimi delavci. Prepeljali so ga sobit u tankajšni Špital, a je še tisto noè umrl. Pokopali so ga na domaèem pokopališču u Tipani.

ODPRAVILI SO KARNET ZA MOTORNA VOZILA

Imetniki prepustnic lahko prekoračijo mejo med Italijo in Jugoslavijo brez karnera za motorno vozilo. Ob prehodu meje dobi lastnik vozila posebno knjižico, ki velja 3 mesece in dopušča 12 prehodov meje, to je isto število kot jih dovoljuje prepustnica. Knjižica je brezplačna. Ta novost je razvesila vse jugoslovanske in italijanske državljane v obmejnem pasu, ki bodo sedaj lahko prihranili najmanj 10.000 lir na leto.

Vesti iz Gorice**VPISOVANJE DIJAKOV V NIZJO SREDNJO IN STROKOVNO SOLO**

V nizjo srednjo šolo (gimnazijo) in strokovno šolo v Gorici se je vpisovanje že prièelo in se zakljuèi 25. septembra.

Za vpis v nizjo srednjo šolo je treba izpolniti vpisno polo, ki jo da tajništvo, ter plaèati v tajništvu 800 lir (za solsko sprièevalo, kolek na sprièevalu, zavarovanje pri telovadbi in izletu, solski kino in še drugo); razen tega je treba plaèati na pošti: 700 lir za vpis v I. razred, 550 lir za vpis v II. ali III. razred. Poštne položnice se dobijo na tajništvu.

Za vpis v srtkovno šolo je treba tudi izpolniti vpisno polo ter plaèati v tajništvu 600 lir (za sprièevalo, zavarovanje pri telovadbi in izletu, solski kino in drugo).

Vsa potrebna pojasnila daje tajništvo.

BISERNI JUBILEJ V KREDU PRI KOBARIDU

Naš rojak Jožef Jusič - biseromašnik

V lepo nedeljo 9. avgusta 1959 je v Kredu slovesno zapel biserno mašo duhovni starosta č. g. Jožef Jusič, ko je v 86. letu starosti dopolnil že diamantno 60. leto mašništva. Krejčani so za ta častitljivi praznik obnovili in olепšali cerkev in vse pripravili za dostojni sprejem visokega jubilanta. Vsi domačini, vsi sosedje so velikodušno prispevali k pripravi, a prisrčni proslavi. Od vseh strani, od blizu in daleč, tudi iz Slovenske Benečije (iz Furlanske Slovenije) se je zbral toliko slovenskega ljudstva, da je bil božji hram premajhen in so mnogi morali ostati zunaj pod lipami.

V spremstvu sobratov z obeh strani, goriških in nadiških je biseromašnik imel slovesen vhod skozi slavolok, kjer so mu štiri deklice s pomenljivimi deklamacijami izročile štiri križe — novomašniki, srebrni, zlati in biserni križ in mu je pri vstopu zapel mešani pevski zbor biserni pozdrav. Slavnostni govornik mu je bil č. g. Jožko Kralj, nekdanji sosed - sobrat iz Livka, ki je globoko zajel vse jubilantove dušnoprastiske službe.

Naš diamantni rojak č. g. Jožef Jusič se je rodil 8. aprila 1873 v Ažli, v naši Sloveniji — pri Uršaju se je reklo po starji materi Urši, sin očeta delavca in materi domačinke, ki je zaradi nesrečnega padca morala prezgodaj umrjeti. Nadobudni dečko je trgal brgešče (hlačke) dve leti osnovne šole v Špetru, kjer je za svojo pridnost prejel šolsko nagrado, potem dve leti v Cedadu, kjer so mu izročili šolsko pohvalo s priznanjem, da je verno obiskoval šolo brez najmanjše zamude, čeprav je moral dnevno prehoditi 6 km dolgo pot od doma do šole in nazaj. Leta 1886 so ga sprejeli v interno nadškofsko semenišče. Tu je opravil gimnazijo in bogoslovje, zatem je 13. avgusta 1899 — torek pred 60 leti daroval novo mašo v Ažli, v svojem lepem rojstnem kraju pod Stari goro.

Mladi, nadpolni duhovnik je pogumno stopil v javno življenje. In kakor navadno vsem dušnim pastirjem, tako je tudi njemu bilo usojeno, da je v svojem križevnem potu šel od postaje do postaje, da je menjal fare in služboval kot kapelan ali vikar po raznih sloveniških duhovnih: v Podklapu od 1894 do 1900, v Mažeroli od 1900 do 1906, v Platišču od 1906 do 1911, pri Kodermačih od 1911 do 1918, v Dreški fari pri Sv. Stoblenku od 1918 do 1921, v Trčmumu od 1921 do 1930, v Brščah od 1930 do 1937, nakar je prestopil v goriško nadškofijo — v Pečinah na Tolminskem od 1937 do 1957, konečno v Kredu od 1957, kjer je še danes. Vseh je bilo 9 duhovniških postaj! Ali bo še katera sledila?

Si lahko zamislimo in predstavljamo vso to dolgo, trnjevo, trudnoljubo, a tudi zmagoslavno pot duhovnega pastirja po gorskih vaseh v beneško-slovenskih, tolminskih in kobariških hribih ob vsakdanjih skrbem, življenjskih borbah, ob dveh vojnah, ob prelomu držav, v revoluciji. In Pre Žef — vedno mož na vsakem svojem mestu — je vse prevratne dobe junaško prestal, da se mu je zableščal srebrni, zla-

ti in sedaj biserni kelih. Kdo presteje vsa njegova dobra dela za naše ljudstvo, ki mu je ostal zvest skozi vse čase, skozi 60 let ga ni nikdar zapustil, tudi ne v nesrečah? Kdo je zapisal vsa njegova priznanja in nemiljivo hvalenost. Trinkov učenec na videnski gimnaziji v bogoslovju se je navzel vsega njegovega duha, ki ga je širil med svoje rojake, in se napojil filozofije v Trinkovi razlagi. Vseh 60 let od vsega početka je učil krščanski nauk v slovenskem jeziku — in da se je preložil na Goriško je glavni vzrok tudi ta, da se je izognil krščanskemu nauku v italijansčini po slovenskih farah videnske nadškofije. Poleg tega je širil ljudsko naše cerkveno petje po vseh duhovnjah, učil se je petja pri duhovnemu sobratu g. Krucilu v Prestintu, potem se je izpopolnjeval kot samouk in še s petjem budil svoje rojake.

Biseromašnik, je še visoko zravnal, neupognjenega hrbita, beneško-slovenske stastosti, je tipičen naš rojak, v družbi zgovoren, zabaven, šaljiv, pripovedoval, poln zgodb, anekdot, dovtipov, pravljic, zlasti dogodivčin še izza časov na italijansko - avstrijski meji v našin kraju, ozivlja svoje prijetljaje na tihotropskih - kontrabantskih poteh! sicer pravi, da vikar po raznih slovenskih duhovnjah: v gorovici, v narečju, v kretnjah, v domslicah, v furbarijah diha iz njega pristna

Naši slovenski zgodovinar Simon Rutar, ki je spisal tudi zgodovino Beneške Slovenije, je bil pred 70 leti v Reziji in napisal članek o svojih vtisih v revijo »Ljubljanski zvon« leta 1890.

Za naše bralice povzemamo zanimivejše odstavke iz Rutarjevega članka:

Rezija je kašnih 15 km dolga, zelo stisnjena dolina z neprestrimimi pobočji, po sredi katere teče izpod Kanina prihajoča in po širokem prodnatem koritu tekoča Rezija. V njo se izliva od severne strani samo en večji potok, takoj imenovan Laški potok, od južne strani pa trije, od katerih se gornji imenuje Slovenji potok. Prava dolina je vsa s peskom posuta in neobrasla. Cloveška bivališča so po malih ravneh in zložnih obronkih 100-150 m nad dolinsko ravnino. Nad vasmi je še nekaj obraselga sveta (Senožeti in gozd), potem začenjajo medli in strmi pašniki in nad njimi se dvigajo popolnoma gola slemena polna melin in plazov. Zlasti divja in nepristopna je vzhodna podkaniška stran, kjer se dvigajo gorski velikani kakor škrasti zobje: Skutnik (1721) Mala baba (1612 m), Velika baba ali Babana (2450 m) ter nad vsemi kraljujoči Mali in Veliki Kanin (2566 m).

Vsa rezijanska občina ima 120 km² zelo goratega, neplodovitega sveta, na katerem živi sedaj 3700 duš. Pravih vasi

benečanska duša. Je junak življenja, v Trčmumu je izgubil prst na roki, ko je padel, drugi prst v Pečinah, ko je žagal pri cirkularki — pa kaj to zanj! S prsti ali brez prstov — danes nosi diamant.

Razen svojega poklica še to: Naš slavljenec je tudi v goriški deželi zaslovel kot izvrstni sadjerec, ki mojstrsko zna gojiti žlahnto sadje. Že od rane mladosti je čutil nagnjenje do sadjarstva, prebral vse strokovne revije in se prakticiral pri umnih sadjerecih. Vsepovsod je pospeševal gojitev breskev, hrušk, jabolk, sliv in njih pravilno strokovno ravnanje tudi v hribovskih 600—700 m visokih krajin s podkmetom in zgledom. Marsikatere družine so ravno pri tem izboljšale svoje stanje. Največ uspehov je imel v Platiščah, na Pečinah in nazadnje v Kredu. Na sadni razstavi v Cedadu so mu pred leti podelili prvo nagrado (premijo) s kolajno in diplomo za najlepše hruške in jabolk, leta 1952, ko je služboval na Pečinah, pa je prejel prvo nagrado za razstavljeni sadje, v prvi vrsti za breskev in za sladke debele slive. Medalje, diplome, križi častijo zaslужnega moža.

Ponosni smo na našega diamantnega Pre Žefa, ki izhaja iz rodu beneško-slovenskih študentov še iz Trinkove šole in je versko - narodni predstavnik svoje ožje domovine. To poslanstvo mu je potrdila tudi njegova rojstna vas Ažla, kjer je naslednjo nedeljo ponovno proslavljen svoj biserni jubilej in se je ljudstvo zgrnilo iz vseh dolin in tudi zastopniki civilne oblasti k tej izredni svečanosti.

Izkreno častitamo našemu rojaku, se žnjim radujemo in mu pojemo slavospev hvale in časti!

Hvaležni rojaki

Življenje v Reziji leta 1890 in 1959

Ima Rezija štiri: Po Bjele ali sv. Jurij, Njive, Osejane in Stolbice. Manjša sešča so: Lipovac, Korita, Učeja. Še manjše skupine raztresenih hiš se pa imenujejo: V Krizčih, Zamlinom, Na starem milinu, v Količi, v Gozdi, v Liščace, Pod Rušti in na Gospodnici.

Rezijani imajo tudi dosti staj, kjer poleti prebije družina pri živim, žanje travo in nabira praprot za steljo. Na jesen se zopet vračajo v svoje vasi. Važnejše staje se imenujejo: Lom, Lomič, Koč, Laški Kolk, Klin, Jame, Slatina, Hlevac, Črna peč, Ronk, Karnica, Pri Tamaru.

Hiša po Reziji so bile poprej zelo nizke in s slamom krite. V njih so imeli oboke kuhinje brez dimnikov. Sedaj pa že zidajo po italijanski navadi visoke, dve do trinadstropne hiše z žlebasto opeko pokrite. Ulice med hišami so zelo ozke, poti prav slave in strme, skoro same kozje steze, ker Rezijani vedno le peš hodijo. Po vse dolini se ne vidi voza, pa tudi konja ali voza ne. Njive so tako majhne, da jih ni treba orati: obdelujejo jih le kar z roko.

Prebivalci Rezije so visoki, krepki in zelo vztrajni ljudje začrnele barve. Sami o sebi pripovedujejo, da so prišli iz Rusije in se zato radi imenujejo Rusijani.

(Nadaljevanje sledi)

3. (bečule), ma con queste non campa.

La stoffa (prát) è bianca, nera e colorata, il panno (sukno) è per lo più bianco e fatto abbastanza bene, la tela (tjumažat) è grigia: tutto ciò i Resiani si tessono da soli, come anche si fabbricano le stoviglie ed il resto. C'è dappertutto attività, ma poco reddito a questa attività.

L'alimento principale è la polenta. Ogni mattina ed ogni sera la cuociono: un pezzo di polenta - e - sale con un po' di formaggio (syr), oppure frittata con pane ed un bicchier di vino... ed il Resiano è soddisfatto. Carne e brodo di carne (la b'ržolja - Rostbraten), sono i piatti per le feste soltanto. La natura ha così bene insegnato al Resiano la moderazione che anche quando egli riceve un salario 2 volte e 3 volte superiore all'ordinario, egli si attiene alla polenta alla frittata ed al vino e sorride di gioia se gli avviene di poter tagliare un pezzo di carne. La polenta ed il pan bianco (hljebčič) s'usano qui come nel resto dell'Italia Settentrionale, ma non piacciono a chi non s'è abituato. I Resiani conoscono anche la vodka e la chiamano žganje, usano la birra (pivo) ed il sidro (start), ma possono abbondare solo con l'ultimo.

Gli uomini vestono alla furlana ed alla tedesca: un giacchettino (kobonj) sopra il gile (pet), stretti calzoni (hlače), scarpe (skornice) o stivaletti (črivate) o zoccoli (kokline), ed il cappello (klobuk) o berretto (berēta) — ecco tutto l'uomo vestito.

Le donne indossano sulla corta camiciola (srak'ca) un corpetto (pet) coi bottoni. Ancora sopra, un nero giacchino senza maniche (tjumažat), stretto al petto e scenziente a pieghe giù sulle ginocchia. Alla vita portano un chino senza maniche (tjumažat), stretto al petto e scen-

Iz staroslovanskega narodopisja

Namen pričajočega sestavka je, prikazati nekaj bistvenejših narodopisnih slik najstarejšega slovanskega ljudskega življenja.

Stari Slovani so živelji navadno na kraji, ki so bili pred sovražnikovimi napadi prirodno zaščiteni, t. j. v gozdovih po gorah, ob močvirjih in rekah. Zgodnjerosenneviški zgodovinopisec Lordanes pripominja, da pri Slovanih »močvirja in gozdovi nadomestujejo mesta«, cesar pa ne smemo razumeti v smislu, da Slovani ne bi imeli mest kot naselbinskih točk, ampak da so jim močvirja in gozdovi nadomestovali mesta kot utrjena kritja pred sovražniki.

Zanimive stavke posveča opisovanju načina življenja Vzhodnih Slovanov tako imenovana Nestorjeva kronika iz konca 11. oz. začetka 12. stoletja, ki pa je zajema iz 100 do 200 let starejših predlogov.

Po tem zgodovinskem viru so Poljani, eno dvanajsterih staroruskih plemen, ljudstvo značaja, kjer so možje do svojih snah, sester in mater zelo dostojni, prav tako kakor so tudi snahe do svojih lastov in svakov. Starješi Poljani so živelji po poročilu pisca Nestorjeve kronike »na zverinski način, ubijali so drug druga in jedi vse nesnažno. Zakona pri njih ni bilo, marveč so pri vodi ugrabljali deklete.« Po Nestorjevi kroniki so pri vzhodnoruskih plemenih opravljali za umrli spominske svečanosti, na kar so trupla na velikih grmada slovensko sežigali. Ko so potem zbrali ostanke, so jih položili v manjše posode in jih postavili na stebre ob poteh.

Pestre so narodopisne strani arabskih zgodovinarjev 10. in 11. stoletja. Tako nimajo po pisanju Ibn Dasta Slovani miti vinogradov niti začasnih njiv, njihova dežela pa je ravna in gozdnata. Iz dreves si delajo Slovani neke vrste vrčev, v katere imajo panje za čebele in kjer hranijo čebelní med. Ibn Dasta, kakor tudi drugi arabski zgodovinopisci, Ibn Fadlan, Masudi in Ibn Haukal, pripovedujejo še o slovenskih obredih sežiganja mrljev. Ibn Wahšiga pa piše: »Čudim se Slovanom, ki so se sicer nevedni odločili za sežiganje vseh mrljev, tako da sežigajo tudi sumrle pravke. Ibn Fadlan na drobnih pogrebni obred nekega uglednega Rusa in ve povedati tudi o umoru ene njegovih žena, ki so jo zatem skupno z njim pokopali. O skupnem sežiganju žene in moža beremo ravno tako pri Masedju in Ibn Dasti.

Imamo pa o starih Slovanih tudi druge zgodovinske sporočila. — Ko so Slovani 549 prekoračili Donavo, so vse one, ki niso zbežali, ubili ali pa odvedli v sužnost. Leta 550 so nekega ujetega bizantinskega poveljnika na grmadi živega sežigli. Ko so Slovani zavzeli trdnjava Topor, je prožila po Bizancu govorica, da je bila voda Ilirija in Trakija dolgo časa pokrita s trupli padlih bizantinskih vojakov, svojih sovražnikov. Slovani niso bili z mečem ali kopjem, ampak, so jih nasajali na križe ali pa tolkli s palicami po glavi. Druge so nagnali v šotor skupej z biki in ovcam, ki jih niso mogli odpeljati, ter jih sežigli. — O kijevskem

knezu Svjatoslavu (10. stol.) se je pripovedovalo, da je dal po zavzetju mesta Filippopol nasaditi na kole 20.000 ljudi. O polabskih in baltskih Slovanih vemo, da so prav tako ravnali s krščanskimi misjonarji.

Ibn Dasta nam poroča, da imajo Slovani raznotere plunke, glosi in piščali. »Njihove piščali so na dva konca, plunke pa imajo po osem strun. Iz medu si pripravljajo opojne pijače. Pri sežiganju pokojnikov se zmeraj predajo glasnemu veselju, da bi s tem izrazil zadovoljstvo, da je mrtvec poklican v nebesa. Leto dni po smrti opravljajo spominske žalne svečanosti; vzamejo 20 vrčev medu, včasih tudi več ali manj, in jih poneso na grč, kjer je zbrana družina umrelga. Potem jedo in pijejo, nakar se razidejo.«

O veri starih Slovanov in Antov nas obvešča Prokopij takole: »Verujejo v enega boga, moža bliska, stvarnika vsega in edinega gospoda ter mu darujejo govedo in druge daritvene živali. Usode niti ne poznajo ne, nikdar, da bi ji priznavali kak vpliv na človeka. Caste tudi reke in nimfe ter nekatera druga božanstva. Vsem tem tudi večkrat darujejo in si dajo pri teh daritvah vedečevati.«

Pavel Golia

V smrt je omahnil Pavel Golia, pesnik, dramatik, prevajalec in publicist, mož, s čigar imenom je neločljivo povezana gledališka zgodovina med dvema vojnoma.

Pavel Golia se je rodil 10. aprila 1887 v Trebnjem. Bil je najprej častnik, prišel v prvi svetovni vojni na rusko fronto, postal dobrovoljec, nato pa živel nekaj časa v Moskvi, kjer se je seznanil s Hudozvezdenci. Januarja 1919 se je vrnil Pavel Golia v Ljubljano.

Kmalu po prihodu je prevzel položaj dramaturga ljubljanske Dramе, hkrati pa opravljal tudi posle direktorja. Njegova pot gledališkega organizatorja in režisera ga je vodila tudi v Osijek in Beograd, nato pa se je vrnil v začetku sezone 1925-1926 v Ljubljano. Pod njegovim vodstvom je prišlo v ljubljanskem dramskem gledališču do razvoja, ki so ga gledališki zgodovinarji označili kot evropsizacijo gledališke umetnosti, razvoja, za katerega so bile značilne vrhunske umetniške stvari in igralskem, scenografskem in režiserskem področju. Na čelu Dramе je bil Pavel Golia nepretrgoma do začetka decembra 1943, ko je bil razrešen z ukazom »seja okupacijske pokrajine uprave. Po osvoboditvi je bil do konca leta 1946, ko je šel v pokoj in posledje živel kot svoboden književnik, upravnik SNG.

Pokojni Pavel Golia je objavil pesniške zbirke »Pesmi o zlatolaskahu« (1921), »Večerna pesmarica« (1921), »Pesme« (1936), leta 1952 pa so izšle njegove »Izbrane pesme«.

Kar zadeva igre za mladino, je bil Golia pionir na tem področju in velik mož. Napisal je sedem mladinskih iger, mimo tega pa tudi več dram in

